

Litteraturoversigter

Bog anmeldelse

LORD ROBBINS: *Political Economy: Past and Present. A Review of Leading Theories of Economic Policy*. London: Macmillan Press, 1976. £ 5.95.

1. Nøglen til denne nye bog af Robbins – som til en stor del af hans forfatterskab – ligger i begrebet »Political Economy«. I de 45 år, der er forløbet siden udgivelsen af hans efterhånden klassiske værk *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science* (1932), har han til stadighed kredset omkring skillelinien og samspillet mellem økonomi og politik. Problemet er for ham på en gang at fastholde adskillelsen mellem det deskriptive og det normative – at sikre den økonomiske teoris værdifrihed – og samtidig forhindre, at økonomisk politik isoleres fra teorien og bliver en tumleplads for ideologer og ignoranter.

2. Når Robbins i sit nyeste arbejde sonder mellem »Economics« og »Political Economy«, er det ikke den traditionelle opdeling i »ren« økonomisk teori og teorien for økonomisk politik, han har i tankerne. Økonomisk politik er i hans terminologi andet og mere end fastlæggelse af værdier for instrumentvariabler på baggrund af givne målsætninger eller målsætningsfunktioner. Den moderne velfærdsteori har efter Robbins' mening netop sat sig imellem to stole: man ønsker at drage konklusioner om samfundets hensigtsmæssige indretning samtidig med, at man heroisk søger at praktisere et videnskabs-

ideal baseret på objektivitet og værdifrihed. Som Robbins selv udtrykker det:

Why not cross the dividing line and, like the Classical Economists before us, when we pass to prescription, use, with due acknowledgment – which they did not always make – whatever ethical and political premises seem appropriate? (p. 3).

Som de klassiske økonomer vedkender Robbins sig således åbent, at »Political Economy« er værdiladet og politiserende. Men modsat klassikerne sonderer han samtidig skarpt mellem denne form for økonomiske ræsonnementer og sådanne, der alene bygger på deskriptiv økonomisk teori. Når økonomer også i politisk sammenhæng har en væsentlig rolle at spille, skyldes det, at de bedre end andre er i stand til at kombinere værdipræmisses med viden om økonomisk adfærd. De har derfor større muligheder for at vurdere konsekvenserne af økonomisk politik.

3. Robbins' vægt på »Political Economy« må ses i lyset af, at dette begreb har stået som overskrift for en større del af de senere års økonomiske litteratur. Det gælder ikke alene den marxistiske kritik af »borgerlig økonomi«, men også den skole, som inden for faglitteraturen benævnes »post-keynesianisme« og herhjemme vel først og fremmest identificeres med den engelske økonom Joan Robinson. Når denne gruppe forfattere har brugt betegnelsen »politisk økonomi«, har hensigten

Litteraturoversigter

Bog anmeldelse

LORD ROBBINS: *Political Economy: Past and Present. A Review of Leading Theories of Economic Policy*. London: Macmillan Press, 1976. £ 5.95.

1. Nøglen til denne nye bog af Robbins – som til en stor del af hans forfatterskab – ligger i begrebet »Political Economy«. I de 45 år, der er forløbet siden udgivelsen af hans efterhånden klassiske værk *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science* (1932), har han til stadighed kredset omkring skillelinien og samspillet mellem økonomi og politik. Problemet er for ham på en gang at fastholde adskillelsen mellem det deskriptive og det normative – at sikre den økonomiske teoris værdifrihed – og samtidig forhindre, at økonomisk politik isoleres fra teorien og bliver en tumleplads for ideologer og ignoranter.

2. Når Robbins i sit nyeste arbejde sonder mellem »Economics« og »Political Economy«, er det ikke den traditionelle opdeling i »ren« økonomisk teori og teorien for økonomisk politik, han har i tankerne. Økonomisk politik er i hans terminologi andet og mere end fastlæggelse af værdier for instrumentvariabler på baggrund af givne målsætninger eller målsætningsfunktioner. Den moderne velfærdsteori har efter Robbins' mening netop sat sig imellem to stole: man ønsker at drage konklusioner om samfundets hensigtsmæssige indretning samtidig med, at man heroisk søger at praktisere et videnskabs-

ideal baseret på objektivitet og værdifrihed. Som Robbins selv udtrykker det:

Why not cross the dividing line and, like the Classical Economists before us, when we pass to prescription, use, with due acknowledgment – which they did not always make – whatever ethical and political premises seem appropriate? (p. 3).

Som de klassiske økonomer vedkender Robbins sig således åbent, at »Political Economy« er værdiladet og politiserende. Men modsat klassikerne sonder han samtidig skarpt mellem denne form for økonomiske ræsonnementer og sådanne, der alene bygger på deskriptiv økonomisk teori. Når økonomer også i politisk sammenhæng har en væsentlig rolle at spille, skyldes det, at de bedre end andre er i stand til at kombinere værdipræmissen med viden om økonomisk adfærd. De har derfor større muligheder for at vurdere konsekvenserne af økonomisk politik.

3. Robbins' vægt på »Political Economy« må ses i lyset af, at dette begreb har stået som overskrift for en større del af de senere års økonomiske litteratur. Det gælder ikke alene den marxistiske kritik af »borgerlig økonomi«, men også den skole, som inden for faglitteraturen benævnes »post-keynesianisme« og herhjemme vel først og fremmest identificeres med den engelske økonom Joan Robinson. Når denne gruppe forfattere har brugt betegnelsen »politisk økonomi«, har hensigten

været at kritisere værdifrihedsidealet i traditionel økonomisk teori. Dels fordi de anser dette for en umulighed inden for samfundsvidenskaberne, men især fordi det efter deres mening har blokeret for videnskabelig behandling af en for samfundet fundamental problemstilling – indkomst- og formuefordelingen.

Selv om Robbins ikke direkte giver udtryk for det, kan hans bog i vid udstrækning ses som en reaktion på denne kritik. Emnevalget er ikke præget af økonomernes sædvanlige blufærdighed; det spænder over snart sagt alle væsentlige økonomisk-politiske problemstillinger. Men i modsætning til marxister og post-keynesianere fastholder Robbins den traditionelle opfattelse af økonomisk teori som en beskrivende videnskab, der i princippet er værdifri. Derfor står »politisk økonomi« for Robbins ikke i modsætning til traditionel økonomisk teori, men er et hidtil noget forsømt supplement til denne. Et supplement, hvor man åbenlyst gør sig det værdiladede (»normative«) indhold klart, men lader de politiske konklusioner disciplinere af objektiv viden om økonomisk adfærd.

4. Robbins' ideologiske grundholdning er liberalistisk. Bogen bliver derfor også ud fra denne synsvinkel et svar på »kritikken af borgerlig økonomi«. Det naturlige udgangspunkt for Robbins er 1800-tallets klassiske liberalisme, og en stor del af bogen former sig som en diskussion af de klassiske økonomers – i første række Adam Smiths, Ricardos og Stuart Mills – mening om samfundets hensigtsmæssige indretning. Deres opfattelser vurderes med den bagklogskab, som kendskabet til ca. halvandet århundredes samfundsmæssige udvikling giver, og Robbins interesserer sig især for den rolle, man på

denne baggrund bør tildele statsmagten og den offentlige sektor i det hele taget. Dette giver ham anledning til at analysere en lang række af de problemstillinger, som også herhjemme er i brændpunktet for den politiske debat: eksempelvis, privat kontra offentlig produktion af varer og tjenester; gratis-ydelser; kulturstøtte og finansiering af uddannelse; fagforeningernes rolle og statslige indgreb på arbejdsmarkedet; internationalt økonomisk samarbejde og mulighederne for at realisere egentlig integration (»økonomisk union«) samt – i forbifarten – demokratiets vilkår og fremtid!

5. Der er dog næppe tvivl om, at bogens tyngdepunkt ligger i de to kapitler (7 og 8), der bærer overskriften »velfærd og fordeling«. Robbins' udgangspunkt er en meget præcis formulering af det liberalistiske lighedsideal: det, samfundet må bestræbe sig på, er at skabe »lige muligheder«, ikke »ens resultater«. Dette lægger en ramme for de omfordelingsaktiviteter, samfundet bør tage op, men peger samtidig på, at »lighed« i liberalistisk forstand ikke realiseres gennem en centraliseret økonomisk styring. Grundprincippet må være, at den enkelte selv afgør, hvordan de »lige muligheder« skal udnyttes, dvs. at de økonomiske beslutninger – med visse modifikationer – er decentrale. Skal denne decentralisering kunne fungere, er det imidlertid en afgørende forudsætning, at markedsmekanismen bevares intakt.

Denne opfattelse af »The Market as Equaliser« angiver samtidig de bånd, den økonomiske teori efter Robbins' mening lægger på fordelingspolitikken. Fordelingsindgreb via max-priser eller min-lønninger er invaliderende for markedsmekanismen, og indkomstpøolitik bør derfor kun anvendes i nødstilfælde. Men også ved overvejelser af

beskatning, uddannelses tilbud eller sociale ydelser – de tre områder Robbins tager op – må den konkrete udførelse af lovgivningen tilpasses markedøkonomiens betingelser. Dette indebærer eksempelvis, at marginalbeskatningen ikke kan strammes vilkårligt, hvis man vil bevare arbejdsincitamentet; ligesom man for at opretholde frit forbrugsvalg, dels må foretrække kontant ydelser frem for naturalier, dels må lægge et trangskriterium til grund for ydelse af hjælp.

En efterlevelse af disse principper vil føre til vidtgående ændringer i de fleste vestlige demokratier. Et typisk eksempel i Robbins' katalog er skolepolitikken. Ønsket om et vist minimum af skolekundskaber for hele befolkningen har overalt nødvendiggjort bestemmelser om undervisningspligt. Tvungen undervisning harmonerer efter Robbins' opfattelse udmærket med liberale ideer, og det ønskelige i en sådan ordning blev allerede fremhævet af de klassiske økonomer. Men næsten alle steder har man realiseret undervisningspligten gennem et ensrettet system af offentlige skoler og derved fjernet »det frie forbrugsvalg« på undervisningsområdet. Kun de mest velhavende familier kan tillade sig at afvise det offentlige tilbud om »undervisningsnaturalier«, og ordningen har derfor reelt skabt større ulighed. En undervisningspligt tilrettelagt efter liberale principper måtte indebære, dels at offentlige skoler kun var en blandt mange undervisningsmuligheder, dels at den enkeltes frie valg sikredes gennem ensartet refusion af undervisningsomkostninger. På denne måde kunne den statslige ensretning (»folkeskolen«) afløses af et differentieret udbud af offentlig og privat undervisning.

6. Der er betydelig slagkraft i Robbins' gentagne påvisninger af modstrid mellem

markedøkonomiens spilleregler og den gennemførte lovgivning. For liberale politikere – og økonomer – må dette give stof til eftertanke. Alligevel forekommer der at være et spring fra bogens principielle overvejelser til praktisk politik. Robbins' stadige understregning af markedsmekanismens betydning kunne give indtryk af en naiv tro på mulighederne for at realisere fuldkommen konkurrence. Dette er på ingen måde tilfældet. Tværtimod bestræber han sig bogen igennem på at vise, hvorledes monopoltendenser, eksterne effekter og i det hele taget imperfektioner nødvendiggør offentlig styring og indgreb i prisdannelsen. Men han drager ikke konsekvensen af denne erkendelse: at prissystemet i praksis altid er »administreret«. Praktisk politik er ikke et for eller imod fri prisdannelse, men et spørgsmål om graden af offentlig styring. Problemet kommer eksempelvis frem, når Robbins i den ovenfor omtalte argumentation for et differentieret undervisningsudbud erkender nødvendigheden af offentlig kontrol, men helt undlader at diskutere omfanget af denne kontrol. Det, man savner hos Robbins, er nogle retningslinier for den grad af offentlig styring, der både er nødvendig ud fra sociale eller andre hensyn og samtidig kan forenes med markedsmekanismens funktion. En balance mellem centralisering og decentralisering, som er fundamental for enhver blandingsøkonomi.

Mange vil være uenige i Robbins' konklusioner. Men bogen opfylder et klart behov for grundig og sammenhængende analyse af økonomisk politik set ud fra en liberalistisk synsvinkel. Trods det historiske tilsnit er Robbins' nyeste bog således både aktuel og inspirerende.

Jørgen Estrup

Økonomisk Institut, Københavns Universitet